

Warszawa, dnia 17 października 2008 r.

RPO-597664-VII-706/08/AŻ/KMP

I n f o r m a c j a
o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw
Obywatelskich w Areszcie Śledczym w Białymstoku
(Wyciąg)

1. Wprowadzenie

Działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w dniach 10-12 września 2008 r. do Aresztu Śledczego (zwanego dalej Aresztem) w Białymstoku, przy ul. Kopernika 21 udali się przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich.

Działając jako Krajowy Mechanizm Prewencji, przedstawiciele Rzecznika sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób pozbawionych wolności, dokonując oceny pod względem ochrony osadzonych przed torturami oraz okrutnym, nieludzkim i poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Przeprowadzając wizytację zapobiegawczą Krajowego Mechanizmu Prewencji przedstawiciele Rzecznika:

- wysłuchali informacji o funkcjonowaniu Aresztu i jego podstawowych problemach, udzielonej przez Zastępców Dyrektora;
- obejrzeliby teren jednostki oraz pomieszczenia we wszystkich pawilonach mieszkalnych Aresztu (A, B, C, D), w tym m.in. wybrane losowo cele mieszkalne, cele zabezpieczające, cele do wykonywania kary dyscyplinarnej osadzenia w celi izolacyjnej, łaźnie, świetlice, warsztaty, pola spacerowe, kaplice, a także pomieszczenia ambulatorium i ośrodka diagnostycznego;

- przeprowadzili w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmowy ze skazanymi i tymczasowo aresztowanymi oraz z funkcjonariuszami Aresztu;
- przeprowadzili na podstawie kwestionariusza, rozmowy w cztery oczy z 48 osadzonymi, w tym z: osobami, wobec których w ciągu ostatnich 6 miesięcy stosowano środki przymusu bezpośredniego (4), ukaranymi umieszczeniem w celi izolacyjnej (13), niepełnosprawnymi (1), osobami o statusie tzw. niebezpiecznych (5), osobami powyżej 60 roku życia (6), cudzoziemcami (6). Do protokołu przyjęto 3 skargi.

Dokonane w ten sposób ustalenia przedstawiciele Biura Rzecznika Praw Obywatelskich przekazali Zastępcom Dyrektora Aresztu i jego pracownikom, oraz wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

2. Charakterystyka jednostki.

Areszt Śledczy w Białymstoku jest przeznaczony dla:

- tymczasowo aresztowanych kobiet i mężczyzn;
- skazanych kobiet młodocianych, pierwszy raz karanych i recydywistek penitencjarnych, zakwalifikowanych do odbywania kary w zakładzie karnym typu zamkniętego;
- mężczyzn recydywistów penitencjarnych, skazanych i tymczasowo aresztowanych zakwalifikowanych do odbywania kary w warunkach zapewniających wzmożoną ochronę społeczeństwa i bezpieczeństwo Aresztu.

Ponadto, w Areszcie funkcjonuje ośrodek diagnostyczny.

3. Ogląd jednostki.

Przeprowadzony ogląd terenu Aresztu i pomieszczeń w pawilonach mieszkalnych, wizytacja w celach oraz uzyskane w związku z tym informacje pozwoliły m.in. stwierdzić, że:

1. Stan cel jest zróżnicowany. W pawilonie A i B w dużej części pomieszczeń mieszkalnych urządzenia w kącikach sanitarnych

i sprzęty kwaterunkowe są wyeksploatowane. Jedynie cele mieszkalne w ośrodku diagnostycznym, umieszczonym na ostatnim piętrze pawilonu A, są w dobrym stanie technicznym. Podczas wizytacji w niektórych celach można było zauważyć nieużywane łóżka, które nie zostały wystawione z celi;

2. Powierzchnia wszystkich pól spacerowych jest nieduża, na niektórych brakuje ławek;
3. W trakcie wizytacji odbywał się remont pomieszczeń kuchni. Niemniej kuchnia przygotowuje posiłki dla osadzonych według: normy podstawowej, diety lekkostrawnej (L) i cukrzycowej (Lc);
4. Ambulatorium składające się z: gabinetu lekarskiego, gabinetu stomatologicznego, gabinetu zabiegowego, pracowni RTG i EKG, 3 cel izby chorych, mieści się w pawilonie A. Ponadto, w każdym pawilonie mieszkalnym oprócz pawilonu C znajduje się gabinet lekarski, gdzie odbywają się przyjęcia pacjentów. Wyposażenie ambulatorium jest dobre, na miejscu wykonuje się większość badań RTG. W ambulatorium znajdowała się Karta Praw Pacjenta, jednak nie była ona udostępniona pacjentom w widocznym miejscu;
5. W trakcie wizytacji stwierdzono niezgodne z przeznaczeniem wykorzystywanie celi przejściowej oraz izby chorych w pawilonie B (kobiecy). W celi przejściowej wspólnie z osobami nowoprzyjętymi znajdowały się kobiety, które zostały tu przeniesione z celi mieszkalnej w oddziale. Natomiast w izbie chorych zostały umieszczone osadzone zdrowe. Kierownictwo jednostki wyjaśniło, że taki stan rzeczy spowodowany jest panującym w oddziale przeludnieniem i koniecznością zapewnienia niektórym osobom specjalnych warunków osadzenia: w celi małoosobowej o odpowiednio dobranym składzie osobowym;
6. Kąpiel osadzonych odbywa się w łaźniach oddziałowych. Pomieszczenia łaźni umożliwiają właściwą realizację kąpieli i wymianę bielizny i odzieży;
7. W Areszcie znajdują się dwie kaplice ekumeniczne. Odprawiane są

- w nich Msze Św. oraz nabożeństwa prawosławne (osobno dla mężczyzn i kobiet). Opiekę religijną sprawują kapelan katolicki oraz kapelan prawosławny. W Areszcie działa również grupa Świadków Jehowy;
8. W sali widzeń znajduje się kilkanaście stolików do odbywania widzeń w sposób umożliwiający bezpośredni kontakt pod nadzorem funkcjonariusza. W tym pomieszczeniu wyodrębniono również 3 stanowiska do widzeń w sposób uniemożliwiający taki kontakt. Z ogólną salą widzeń sąsiaduje pomieszczenie do widzeń bez osoby dozorującej. W Areszcie funkcjonuje również pomieszczenie do udzielania tzw. widzeń intymnych. W jego skład wchodzi pokój z łóżkiem oraz łazienka. Z pokoju można nawiązać łączność z oddziałowym za pomocą domofonu;
  9. Osadzeni mogą zabrać do celi produkty zakupione przez rodzinę w punkcie sprzedaży przy sali widzeń, w ilości mieszczącej się w standardowej torbie foliowej o pojemności 10 litrów, udostępnianej przez ten punkt sprzedaży;
  10. W pawilonie D dla osadzonych o statusie tzw. niebezpiecznych, posiadającym 21 cel mieszkalnych, w dniu wizytacji przebywało 14 osadzonych. W pawilonie znajduje się: łaźnia z 2 stanowiskami natryskowymi, świetlica wyposażona w przymocowane na stałe do podłogi stolik i stołki, drabinki do ćwiczeń i materac, cela zabezpieczająca, pokoje przesłuchań oraz pokoje widzeń. Z pawilonu wychodzi się na 5 pól spacerowych, przeznaczonych wyłącznie dla osadzonych niebezpiecznych. Trzy z nich zostały wyposażone w kosze do gry w piłkę. W pokojach widzeń zamontowana jest krata, która oddziela osadzonego od osoby odwiedzającej. Przebieg widzenia jest monitorowany za pomocą kamer telewizji przemysłowej, istnieje również możliwość kontroli rozmów dzięki aparaturze odsłuchowej. Pokoje przesłuchań urządzone są w podobny sposób co pokoje widzeń, z tą różnicą, że podglądem kamery objęta jest wyłącznie osoba osadzonego oraz nie zainstalowano w nich aparatury odsłuchowej;

11. Na terenie Aresztu znajduje się budynek warsztatów, w których osadzeni wykonują drobne naprawy, głównie ślusarskie i stolarskie, na potrzeby jednostki. Zatrudnia się tu również hydraulików, elektryków i introligatorów. Osadzeni są zatrudniani zarówno odpłatnie, jak i nieodpłatnie. Dla pracowników urządzono pomieszczenia socjalne, gdzie znajdują się szafki na odzież, toaleta, prysznic i umywalka;
12. W Areszcie bardzo sprawnie działa przeznaczony dla kobiet program zajęć edukacyjno-informacyjnych „Uniwersytet więzienny - droga do wolności”, w ramach którego prowadzone są moduły, dotyczące między innymi: profilaktyki uzależnień, aktywizacji zawodowej, promowania modelu dobrej rodziny, promocji zdrowia, współpracy ze społeczeństwem. Każda z uczestniczek programu otrzymuje dyplom jego ukończenia. Ponadto prowadzone są zajęcia teatralne dla skazanych kobiet, które tworzą grupę teatralną „Warto”, występującą również w warunkach wolnościowych;
13. W Areszcie działa radiowęzeł, który nadaje audycje własne, dotyczące m.in.: profilaktyki HIV/AIDS, uzależnień, twórczości osadzonych w Areszcie. Raz w tygodniu prowadzi audycje pod tytułem „Prawo w pigułce”, podczas której prowadzący prezentuje informacje z różnych dziedzin prawa zawarte w zeszytach prawnych Rzecznika Praw Obywatelskich;
14. W pawilonie A znajduje się biblioteka, w której osadzeni raz na 2 tygodnie mogą wypożyczyć książki. Areszt zakupuje z własnych środków kilka egzemplarzy „Kuriera codziennego”, które następnie przekazywane są do oddziałów. Oprócz tego dostępny jest dwumiesięcznik „Przystanek” oraz kwartalnik „Stygmat”;
15. Cele do wykonywania kary dyscyplinarnej osadzenia w celi izolacyjnej oraz cele zabezpieczające zostały wyposażone zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami;
16. Ośrodek diagnostyczny funkcjonuje w Areszcie od 2000 roku. Jest sprawnie działającym i nieprzeludnionym oddziałem tego pawilonu.

Do ośrodka kierowani są: skazani prawomocnym wyrokiem na karę 25 lat pozbawienia wolności, młodociani sprawiający problemy wychowawcze - w celu określenia kierunków pracy z nimi, młodociani na podstawie art. 84 § 3 k.k.w, skazani wobec których istnieje podejrzenie o konieczności skierowania ich do ośrodka terapeutycznego oraz skazani za przestępstwa przeciwko wolności seksualnej. W ośrodku pracuje dwóch psychologów, wychowawca oraz psychiatra zatrudniony w ambulatorium. Zajęcia o charakterze edukacyjnym są prowadzone między innymi przez aplikantów prokuratorskich i sądowych;

4. Rozmowy przeprowadzone z osadzonymi.

W trakcie wizytacji rozmawiano z osobami pozbawionymi wolności w czasie oglądu jednostki: w miejscach pracy, podczas zajęć kulturalno-oświatowych, podczas wizytacji cel mieszkalnych. Rozmowy ze skazanymi i tymczasowo aresztowanymi w odrębnym pomieszczeniu zostały przeprowadzone ze szczególnym uwzględnieniem: osadzonych w wieku powyżej 60 lat, niepełnosprawnych, cudzoziemców, osób, wobec których w okresie ostatnich 6 miesięcy stosowano środki przymusu bezpośredniego oraz ukaranych w okresie ostatnich 6 miesięcy karą dyscyplinarną osadzenia w celi izolacyjnej. Rozmowy według kwestionariusza odbywały się w cztery oczy, w sposób uniemożliwiający osobom postronnym zapoznanie się z treścią odpowiedzi udzielanych przez osoby pozbawione wolności.

W czasie rozmów z osadzonymi uzyskano opinię w przedmiocie przestrzegania podstawowych praw osób pozbawionych wolności i atmosfery panującej w Areszcie. Większość osadzonych pozytywnie oceniała realizację przysługujących im uprawnień. Zgłoszone uwagi dotyczyły:

1. W zakresie **warunków bytowych w celi mieszkalnej** najczęściej podnoszono zarzut przeludnienia cel oraz małych, niezabudowanych całkowicie kąpoków sanitarnych; uwagi dotyczyły też złego stanu technicznego sprzętu kwaterunkowego (połamane krzesła i blaty stolików, brak drzwiczek w szafkach do przechowywania żywności);

2. W zakresie **wyżywienia** przeważały zarzuty dotyczące jakości wydawanych posiłków, niewystarczającego ilościowo wyżywienia oraz zbyt małego urozmaicenia;

3. W zakresie **mycia się i kąpieli w łaźni** osadzeni mężczyźni zgłaszali uwagi, dotyczące zbyt rzadkiego korzystania z kąpieli (jedynie raz w tygodniu) oraz wydawania mydła (raz w miesiącu). Kilku osadzonych zwróciło uwagę na to, że niektórzy oddziałowi skracają czas kąpieli. Ponadto, często podnoszono zarzut dotyczący braku intymności w niezabudowanych kąciach sanitarnych oraz niewystarczającej przestrzeni na umycie się;

4. W zakresie **dokonywania przez osadzonych zakupów w kantynie** zgłaszano zarzuty: sprzedawania przeterminowanych produktów higieny osobistej oraz braku możliwości zakupu tytoniu. Osadzony ze statusem tzw. niebezpiecznego twierdził, że otrzymał częściowo nieaktualną listę towarów w kantynie;

5. W zakresie **opieki zdrowotnej** pojedyncze uwagi odnosiły się do długich okresów oczekiwania na wizyty u lekarzy specjalistów. Jeden z osadzonych oświadczył, że pomimo złożonej prośby nie uzyskał informacji na temat HCV, ani nie został przebadany w tym kierunku;

6. W zakresie **korespondencji, paczek, widzeń oraz korzystania z aparatów telefonicznych** odebrano zastrzeżenia dotyczące skracania przez oddziałowego regulaminowego czasu przeznaczonego na rozmowy z samoinkasujących aparatów telefonicznych;

7. W zakresie **korzystania ze spacerów** osadzeni podnosili, że pola spacerowe są bardzo małe i wskazywali, że brakuje na nich ławek. Postulowali również zainstalowanie na nich drążków do ćwiczeń. Jeden z niepełnosprawnych osadzonych zarzucił, iż często jest wyprowadzany na pole spacerowe, na którym nie ma ławki. Z uwagi na charakter jego niepełnosprawności (brak nogi) jest to dla niego uciążliwe. Zastępcy Dyrektora Aresztu zapewnili, że umożliwią temu osadzonemu odbywanie spacerów na polu spacerowym, które wyposażone jest w ławkę;

8. W zakresie **korzystania z usług religijnych** wiele zarzutów ze strony zarówno osób skazanych jak i tymczasowo aresztowanych dotyczyło niedoprowadzania na nabożeństwa, pomimo zgłoszenia takiej prośby z ich strony. Kilku rozmówców wskazywało na utrudniony dostęp do kapelana prawosławnego, który nie zawsze jest w stanie przyjąć wszystkich chętnych;

9. W zakresie **korzystania z prasy, książek i zajęć kulturalno-oświatowych** zgłoszone uwagi dotyczyły braku prasy oraz utrudnionego dostępu do aktów prawnych, zwłaszcza kodeksów. Podczas rozmów z osadzonymi w pawilonie A wielokrotnie zgłaszano zastrzeżenia dotyczące braku w świetlicy rakietek i piłeczek do gry w ping-ponga. Wskazywano na potrzebę uruchomienia siłowni na terenie Aresztu. Ponadto, jeden z rozmówców żalił się na uprzywilejowane traktowanie recydywistów, którym zezwala się na posiadanie w celi konsoli PlayStation, podczas gdy skazani pierwszy raz karani nie mogą posiadać tego typu urządzeń;

10. Kilka osób, z którymi rozmawiano w pawilonie A, podniosło zarzuty, dotyczące **traktowania przez funkcjonariuszy Aresztu**. Zgłoszono, iż zdarzają się przypadki niewłaściwego odnoszenia się funkcjonariuszy oddziałowych wobec osadzonych, polegające na stosowaniu rękoczynów. Osoby te twierdziły, że były doprowadzane do świetlicy lub celi izolacyjnej i tam bite pałką po piętach, kopane i uderzane. Także jedna z kobiet w pawilonie B podała, że została uderzona przez oddziałową. Zgłaszano również, że funkcjonariusze używają wobec osadzonych słów wulgarnych. Żadna z tych osób nie zgodziła się na złożenie skargi do protokołu;

11. Uwagi zgłoszone przez osoby **karane dyscyplinarnie umieszczeniem w celi izolacyjnej** dotyczyły wymierzania tej kary za, ich zdaniem, drobne przekroczenia, takie jak: niewypełnianie poleceń funkcjonariuszy czy też hałasowanie w celi. Wszystkie osoby ukarane dyscyplinarnie przyznały, że zostały wysłuchane przed podjęciem decyzji o ukaraniu oraz zostały poinformowane o możliwości złożenia skargi do sądu penitencjarnego;

12. Nie odebrano uwag w zakresie stosowania **środków przymusu**

bezpośredniego.

5. Wnioski i zalecenia.

Czynności przeprowadzone przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich pozwoliły uznać, iż - generalnie rzecz biorąc - w Areszcie Śledczym w Białymstoku przestrzegane są prawa osób pozbawionych wolności.

W celu poprawy stanu przestrzegania praw przysługujących osadzonym należy:

1. Wyeliminować przypadki niewłaściwego traktowania osadzonych przez funkcjonariuszy oddziałowych;
2. Wyeliminować przypadki wspólnego umieszczania w celi przejściowej kobiet z oddziału mieszkalnego i nowoprzyjętych;
3. Podjąć działania zmierzające do zabudowania kąpek sanitarnych w celu zapewnienia osadzonym intymności przy korzystaniu z nich;
4. Dokonać zmian w Porządkach wewnętrznych Aresztu, które uwzględnią sformułowane wcześniej wnioski osób wizytujących;
5. Dostosować treść Karty Praw Pacjenta do sytuacji pacjenta uwięzionego i umieścić ją w miejscu dostępnym dla pacjentów;
6. Zapewnić osadzonym w pawilonie D właściwe warunki do realizowania widzeń w sposób umożliwiający bezpośredni kontakt z osobą odwiedzającą;
7. Zapewnić pełną obsadę kadrową w dziale penitencjarnym;
8. Rozważyć możliwość zapewnienia osadzonym szerszego dostępu do posług religijnych;
9. Rozważyć możliwość zwiększenia racji żywnościowych dla osadzonych.